a 17th-century building was unearthed at the SE corner of the plot at J. Bielinio St. 1B, where the city's performance stage had been erected in the Soviet era. The site of the Evangelical Lutheran church, which was erected 1853 and demolished in 1961, was precisely determined within J. Janonio Square (Fig. 1). The burials of individuals, who had died during the mid – second half of the 19th century and prior to the mid-19th century, were also discovered at this location. 17th-century finds (Fig. 2) and bones from earlier destroyed burials were found in the mixed soil of the former churchyard cemetery, which existed from the first half of the 17th century.

KAUNAS

Algirdas Kalinauskas,
Olegas Fediajevas

Puodžių gatvė 12

2019 m. atlikti archeologiniai tyrimai Kauno senamiestyje (UK 20171), sklype Puodžių g. 12A, naujo namo statybos vietoje. Iki įžemio lygio ištirtos 6 perkasos ir 2 šurfai, bendras 92,75 m^2 dydžio plotas, žvalgyta apie 100 m^2 dydžio teritorija. Sklypas yra senamiesčio PR dalyje, 26 kvartale, ribojamame Karaliaus Mindaugo prospekto ir Druskininkų–Puodžių–Smalininkų gatvių. Šiame nuo XV a. apgyvendintame kvartale būta daug smulkių sklypelių, kurių gyventojai vertėsi odos apdirbimu – kvartalą iš Š ribojanti Puodžių gatvė seniau vadinta Odminių gatve (*ulica Garbarska*). XVII a. pradžioje 26 kvartalo Š dalyje buvo gyvenamieji pastatai, o P – daržai. Nuo mūrinės miesto sienos, pastatytos XVII a. pradžioje, jį skyrė dar du kvartalai. Senieji aktai nurodo, kad ši miesto dalis ypač nukentėjo 1655–1661 m. karo su Maskva metu – juose minima daug tuščių sklypų prie „Garbarskos" gatvės. XVIII a. pradžioje juos supirko iš Vilniaus atvykę basieji karmelitai. 1716 m. jie gavo fundaciją įsikūrimui ir bažnyčios statybai. Apie 1720 m. kvartalo P dalyje buvo pastatyta mūrinė Šv. Teresės ir Šv. Elijaus bažnyčia, nedidelis medinis vienuolynas, bažnyčios šventoriuje įrengtos kapinės, o likusi teritorijos dalis naudota daržams. Augant miestui, magistratas stengėsi atsiimti anksčiau jam priklausiusį kvartalą. 1772 m., tarpininkaujant karaliui Stanislovui Augustui (1763–1795), karmelitai išsižadėjo savo valdos. 1777 m. kvartalas parduotas pirkliui Mykolui Skačkauskui. Skačkauskai valdė šią teritoriją iki XIX a. vidurio. Jie pastatė didelį medinį svirną į Š nuo bažnyčios ir keletą sandėlių prie Druskininkų gatvės. XIX a. II pusėje kvartalo teritorija naujai suskirstyta sklypais, nugriauta apleista bažnyčia, o per kvartalo P dalį išvesta nauja gatvė – dabartinis Karaliaus Mindaugo prospektas. Ištisinis perimetrinis gatvių užstatymas šioje Kauno dalyje susiformavo tik XIX a. pabaigoje. Tuomet kvartale atlikti ir didesnės apimties paviršiaus niveliavimo, grindimo akmenimis darbai. XX a. pradžioje pastatyti spirito varyklos ir mielių gamybos pastatai, tarybiniu laikotarpiu priklausę alaus gamyklai „Ragutis".

Nedidelis sklypas Puodžių g. 12A suformuotas naujo namo statybai. Š pusėje jis ribojasi su Puodžių gatve, R – su 1892–1913 m. pastatytu mūriniu vienaukščiu pastatu Puodžių g. 12. Šis galu orientuotas į gatvę, o jo vaizdas beveik nepakito iki šių dienų. 1903 m. inventorinio plano eksplikacijoje nurodoma, kad pastato Š dalis gyvenama, o P įrengtas sandėlis su rūsiu. 2002 m. ir namo Š dalyje įrengtas rūsys. Jo vietoje 2020 m. ištirtas 43 m^2 dydžio plotas (A. Vaškelis), kuriame fiksuotas 1–1,2 m storio kultūrinis sluoksnis su 45–50 cm storio apatiniu

horizontu, pagal radinius datuotu XVI–XIX a. (*LIIR*, f. 1, b. 4074). V sklypas ribojasi su naujai pastatytu namu Puodžių g. 10. Šiame sklype 1988 m. archeologinių tyrimų metu šalia Druskininkų gatvės aptiktas XVI a. mūrinis gotikinis rūsys, visiškai atidengtas 2008 m. (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 312–315). Dar kartą sklypas tirtas 2016 m., planuojamų įrengti polinių pamatų ir būsimųjų požeminių inžinerinių įrenginių vietose bendrai ištirtas 209 m^2 dydžio plotas, atidengti XVII a. mūrų fragmentai, aptikta kalkių duobė su dideliu kiekiu XVII–XVIII a. radinių (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 287–289). Sklypas P remiasi į naujai pastatytą 18 namą Karaliaus Mindaugo prospekte. 2017 m. šiame sklype vykdyti didžiausios apimties tyrimai (detaliai ištirtas 1052 m^2 dydžio plotas). Jų metu į PV nuo 2019 m. tyrimų vietos atkastas dar vienas mūrinis gotikinis rūsys, o po arčiausiai jos pastatytu namu ištirtos dvi 2–2,5 m skersmens, 2 m gylio ūkinės duobės, užpildytos XVII–XVIII a. radiniais – keraminių ir stiklinių indų, puodyninių ir plokštinių koklių fragmentais, gyvūnų kaulais, geležinių dirbinių nuolaužomis ir kt. (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 298–306).

Naujas namas sklype Puodžių g. 12A suprojektuotas ant betoninių polių, su rūsiu pastato P dalyje. Polių vietos ištirtos 1,5 m pločio perkasomis 1–5, rūsio vietoje tirta 5x4 m dydžio perkasa 6 (1 pav.). Plotuose 1–4 fiksuotas 1–1,2 m storio tarybiniu laikotarpiu apardytas kultūrinis sluoksnis, kuriame aptikta pavienių XVI–XVIII a. radinių. Perkasos 5 P pusėje vaizdas buvo panašus, o Š dalyje fiksuotas iki 2,5 m gylio įgilinimas, užpildytas plytų ir čerpių nuolaužomis, XVI–XIX a. keramikos šukėmis, plokštinių ir puodyninių koklių fragmentais, geležinių dirbinių nuolaužomis, gyvūnų kaulais ir kitais radiniais. Perkasimas tęsėsi ir plote 6. Jame išskirti du kultūrinio sluoksnio horizontai: 1,2–1,5 m storio viršutinis su absoliučia

1 pav. 2019 m. tyrimų situacijos planas: 1 – perkasos; 2 – šurfai; 3 – žvalgyti plotai. O. Fediajevo brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2019 investigation: 1 – trenches; 2 – test pits; 3 – surveyed areas

dauguma radinių, bet ir su asfalto bei smalos fragmentais, ir apatinis, apie 1 m storio, su pavieniais radiniais, suirusia mediena, kalkinio ir cementinio skiedinio fragmentais. Padaryta išvada, kad perkasimas atsirado ir iš dalies buvo užpildytas XX a. I pusėje, į užpildą pateko kažkokių statinių mūro su cementiniu skiediniu fragmentai, fiksuoti perkasose 4 ir 6. XX a. II pusėje, sklype įrengiant šiluminę trasą, galbūt buvo iškasta ūkinė duobė su XVI–XVII a. radiniais, panaši į tirtąją 2017 m., kurios turinys pateko į viršutinį horizontą. Dar viena perkasa buvo numatyta polių vietoje ties būsimo pastato Š pamatais, tačiau, išardžius čia stovėjusią transformatorinę ir iškasus šurfą 1, toliau detaliai netirta – transformatorinė buvo pastatyta ant

2 pav. Radiniai: 1 – varinis kryžiaus formos apkalėlis, XV–XVI a.; 2 – varinis sidabruotas kabutis, XVIII–XIX a.; 3 – varinis papuošimas, XIX–XX a.; 4 – varinis žvangutis, XVIII–XIX a.; 5 – Aleksandro (1492–1506) denaras su gotikine A; 6 – Zigmanto II Vazos (1587–1632) 1629 m. ternaras; 7 – akmens masės bokalo šukė, XVI–XVII a.; 8 – lėkštės šukė, XVIII a. pradžia; 9 – plokštinio koklio karūnėlės šukė, XVII a.; 10 – plokštinio koklio šukė, XVII a. O. Fediajevo nuotr.

Fig. 2. Finds: 1 – a copper cruciform fitting, 15th–16th century; 2 – a silver-plated copper pendant, 18th–19th century; 3 – a copper ornament, 19th–20th century; 4 – a copper crotal, 18th–19th century; 5 – an Alexander (1492–1506) denar with a Gothic A; 6 – a Sigismund III Vasa (1587–1632) 1629 ternar; 7 – a stoneware mug sherd, 16th–17th century; 8 – a plate sherd, early 18th century; 9 – a fragment of a panel – crest stove tile, 17th century; 10 – a fragment of a panel stove tile, 17th century

betono nuolaužų ir kitokio statybinio laužo, fiksuoto iki įžemio. Likusi būsimo namo dalis žvalgyta vizualiai ir metalo ieškikliais. Taip pat žvalgymai atlikti keičiant anksčiau įrengtas inžinerines komunikacijas naujomis (T1, T2), įrengiant drenažą šalia namo Puodžių g. 12 (T3) (1 pav.). Galiausiai būsimos tvoros vietoje į P nuo pastato Puodžių g. 12 ištirtas 4x1 m dydžio šurfas 2. Jame virš įžemio fiksuotas apie 40 cm storio daržams būdingas neintensyvus horizontas be radinių, virš kurio buvo XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis.

Tyrimų metu surinkti keli šimtai radinių, iš jų registruoti 225. Daugiausia (149) inventorinta buitinės keramikos – puodų, puodelių, ąsočių, keptuvių ir t. t. – XVI–XVII a. indų fragmentų. Aptikta paprastų, neglazūruotų ir neornamentuotų lygiu paviršiumi šukių, gana daug su įvairiomis briaunelėmis, grioveliais, padengtų žalia, rusva glazūromis, puoštų tinkleliu, rombeliais, dantukais ir t. t. Išskirtine laikytina importinio akmens masės bokalo šukė su augaliniu ir geometriniu ornamentu (2:7 pav.). Tiek perkasimo plotuose 5, 6 užpilde, tiek bendrai visoje teritorijoje rasta labai mažai XVIII a. keramikos, o registruoti tik keli fragmentai. Vienas tokių – ornamentuota šukė, nuskilusi nuo XVIII a. pradžia datuotos lėkštės,

puoštos augaliniu ornamentu (2:8 pav.). Kaip ir keramika, taip ir dauguma koklių aptikta perkasose 5, 6. Radinių sąrašą papildė 2 indo pavidalo koklių fragmentai ir 44 plokštinių koklių nuolaužos ar beveik sveiki kokliai. Dauguma jų padengti žalia glazūra, keli fragmentai glazūruoti rudai, 3 polichrominiai, keli neglazūruoti. Koklių plokštės puoštos įvairių tipų maureskomis, augaliniais ir geometriniais ornamentais (2:10 pav.). Išskirtine laikytina karūnėlė su angelo figūra po arka tarp kolonų (2:9 pav.). Daugiausia rasta XVII a. datuojamų koklių, keli priskirti XVI a. pabaigai, keli XVIII a. ir vienas XIX a. pabaigai. Dalis keramikos ir koklių fragmentų deformuota, apsilydę – buvę gaisre, kilusiame greičiausiai karo su Maskva metu. Į radinių sąrašą taip pat įrašytos 4 XIX–XX a. plombos, 2 švininės XVII–XVIII a. kulkos bei 11 monetų. Ankstyviausia iš jų – Aleksandro (1492–1506) valdymo laikotarpiu XVI a. pradžioje kaldintas denaras (2:5 pav.). Be to, rasti 4 variniai Jono Kazimiero (1648–1668) šilingai, 2 biloniniai XVII a. Rygos šilingai, gana retai aptinkamas Žygimanto III Vazos (1587–1632) laikotarpiu 1629 m. kaldintas ternaras (2:6 pav.). Likusios 3 monetos yra XX a. Ypatiesiems priskirta 13 radinių. Iš jų ankstyviausiu laikytinas XV a. pabaigos – XVI a. kryžiaus formos apkalėlis (2:1 pav.). Prie retesnių priskirtinas XVIII–XIX a. ažūrinis vynuogių kekės formos vario lydinio pasidabruotas kabutis (2:2 pav.). Vienas radinys neaiškios paskirties, gal tai raktelio formos kabutis ar kokio nors miniatiūrinio įtaiso rankenėlė. Ji fabrikinės gamybos, datuota XIX a. – XX a. pradžia (2:3 pav.). XVII–XVIII a. priskirtas olandiškos pypkės iš kaolino fragmentas ir pusiau sferinė žalvarinė sagutė. Inventorinti keli XVIII–XIX a. radiniai – žvangutis (2:4 pav.), 2 antpirščiai, sidabrinės kniedės galvutė, apkalėlis, pasidabruota akutė, indo ar baldo elementas – alavinė lokio ar šerno skulptūrėlė, ažūrinis knygos apkalas. 2019 m. archeologiniai tyrimai patvirtino istorinių šaltinių teiginius, kad iki XVII a. vidurio prie Puodžių gatvės buvo tankiai gyvenama, per karą su Maskva čia buvę pastatai sudeginti, o sklypas apleistas, intensyviau ūkinę veiklą imta vystyti tik XIX a. Tyrimų metu nesuardytų urbanistinių struktūrų nerasta.

Puodžių St. 12

In 2019, 6 trenches and 2 test pits totalling 92.75 m^2 were excavated and roughly 100 m^2 surveyed on the plot at Puodžių St. 12A, Kaunas (Fig. 1) but no undisturbed urban structures were discovered. A 1–1.2 m thick disturbed cultural layer with isolated 16th–18th-century finds existed in the majority of the plot. A hole, up to 2.5 m deep, which had appeared and been partially filled in the first half of the 20th century, was recorded in trenches 5 and 6. It had been completely filled in the second half of the 20th century during the laying of a heating main, the fill soil being possibly taken from a 16th–17th-century rubbish pit along with several hundred sherds of household pottery, stove tile fragments, and animal bones. A metal detector survey of the earthworks on the grounds yielded finds dating to the early 16th–20th centuries (Fig. 2).

Tauras Poška

T. Daugirdo gatvė 1

2019 m. tęsti 2018 m. pradėti žvalgymai ir detalieji tyrimai T. Daugirdo g. 1 sklype. M. Bertašiaus tyrimų duomenimis, Kauno senamiesčio 6 kvartale užstatymas pradėjo formuotis dar XV a., intensyviausiai augo XVI–XVII a. XVII a. viduryje, karo su Maskva metu (1655–1660), natūrali kvartalo raida buvo nutraukta – XVII a. vidurio kultūrinis sluoksnis užkonser-